

Principatus sunt qui omnibus Angelis et Archangelis praesunt in his, quae ad salutem hominum tam privatorum, quam principum et tam singularum personarum, quam communitatum pertinent.

Potestates sunt illi angeli, qui resistunt daemonibus peculiari efficaciae.

Virtutes sunt angeli, qui Deo inserviunt ad miracula faciendam.

Dominations illi sunt angeli, qui spirituali et excelso modo, omnibus ordinibus exequentibus iussa providentis Dei dominantur, vel ordinando, vel intimando singulis quid per singulos fieri oporteat, sive in generali distribuendo munera, sive interdum in particulari Dei voluntatem illis revelando.

Throni sunt sedes Dei propter celsitudinem puritatis et praecellentiam qua fruuntur animi pace, quare prae reliquis inferiorum ordinum Angelis, aptissimi sunt ad recipiendos divinos fulgores.

Cherubim perfectione divinae scientiae eminent.

Seraphim ardentissimo amore in Deum feruntur.

SCHOLIUM II

De ratione et modo distinctionis in ordinibus angelicis.

65. 1.º Suppositis iis, quae diximus supra Thes. VIII, probabilius est tum hierarchias, tum singulos choros specie distingui.

Nam si verum est dari plures species substantiarum Angelorum, inter illas potissimum talem differentiam constituere debemus, quas maxime inter se distantes, ex signis et actionibus earum esse concipimus; sed ita accidit inter choros hierarchiarum ut ex scholio I perspicuum est. Ergo...

66. 2.º Distinctio hierarchica Angelorum fundamentaliter est a natura, completur vero per gratiam.

Est haec assertio D. Thomae (1) et aliorum cum Suarezio (2) et declaratur breviter, quia distinctio hierarchiarum et ordinum angelicorum in illa fundatur varietate perfectionum essentialium, quibus Angeli naturam suam sunt alii aliis perfectiores, gratia enim, ut infra dicturi sumus, data consuetur Angelis secundum proportionem naturalem; radix ergo differentiarum inter Angelos ab eorum natura sumenda est, complementum vero et perfectio consistit in donis gratiae, primo quidem ac per se in donis gratiae sanctificantibus, quibus magis vel minus perfecte singuli ordines Deo adhaerent; secundario in gratiis gratis datis, vel ministeriis Angelorum. Ex his deducitur: a) Coelestem hierarchiam ab ipsa creatione Angelorum ineepisse atque in aeternum duraturam esse, licet post finale iudicium quoad officia actualia erga homines cesset. b) Non posse homines secundum perfectionem naturalem ad ordinem pervenire Angelorum; sed secundum gloriae statum posse supra

(1) I. P. Q. 103, ar. 4. — (2) De Ang. I, c. 14, n. 15.

omnem ordinem angelicum evehi, sicut de Beatissima Virgine Maria praedicandum est.

67. Obj. 1.º Visio Dei excellentior est amore; ergo supremus Angelorum ordo non ab amore ut Seraphim, sed a visione seu scientia ut Cherubim denominandus esset.

Resp. Conc. *antec.*; dist. *conseq.* ergo non ab amore, si amor non supponeret etiam excessum in scientia, conc. *conseq.*; si supponit neg. *conseq.* Ex suo enim genere ait Suarezius (1): «amor divinus abstracte spectatus, est infallibilis signum maioris excellentiae, quam scientia... quia amor supponit cognitionem et non e contra, ideo in amoris excellentia quasi intrinsece imbitur excellentia visionis...»

68. Obj. 2.º Inaequalitas in donis gratiae sanctificantis vel gloriae essentialis uniformiter invenitur in omnibus Angelis beatis; ergo non magis possunt distingui Cherubim a Seraphim, v. g. quam ipsi Seraphim inter se. *Antec.* prob. Si infimus inter Seraphim comparatur in ordine gratiae et gloriae supremo Cherubino et alii cui ex superioribus Seraphinis, non minus excedet infimus inter Seraphim supremum Cherubinum, quam superior Seraphinus infimum Seraphinum; sed Seraphinus superior non constituit novum ordinem; ergo neque infimus.

Resp. Dist. *antec.* Inaequalitas... uniformiter invenitur si sola gratiae et gloriae natura attenditur; C. Si consideratur gratiam et gloriam in Angelis, Deo providente, proportionem servare cum diversis Angelorum naturis; N. Ad probat. dist. *may.* non minus excedet materialiter et quoad numerum intra gradus gratiae juxta divinam ordinationem proportionatos naturae Seraphinorum; C. Formaliter extrinsece quatenus hi gradus gratiae praedordinati sunt a Deo huic naturae angelicae et non alii; nego.

CAPUT II.

De intellectu Angelorum.

ARTICULUS I.

De natura cognitionis angelicae.

69. Cognita Angelorum essentia, de ipsorum operationibus agendum est, ac primo de facultate intelligendi, quae est praecipua et directrix voluntatis, Angelos intelligere ex his quae diximus ad naturam eorum spirituales probandam (2) satis elucet et sacrae paginae cum jubicumque de eis sermo est semper ut videntes, cognoscentes, laudantes Deum etc. inducant, certissimum et indubitatum reddunt. Plures denique historiae testantur Angelos bonos

(1) De Ang. I, c. 13, nn. 18, 19. — (2) Thes. III. Isteol. — Tom. IV. — P. I.

et malos saepe cum hominibus loquutos esse et ipsis aliqua nuntiasset, quod sine intellectu non fit.

THESIS X.

In Angelo actus intelligendi realiter distinguitur ab ejus substantia.

70. Est haec thesis communis theologorum. Prob. 1.º S. Dionysius (1): «In tria omnes divinae mentes coelesti ratione sua divisae sunt, in essentiam videlicet, et in virtutem et in operationem.» S. Leo PP. ad *Toribium* scribebat (2) «Sicut solius Dei proprium est increatum esse, sic etiam nemo hominum veritas, nemo sapientia, nemo justitia est; sed multi participes sunt veritatis et sapientiae atque justitiae; solus autem Deus nullius participationis est indigens.»

71. Prob. 2.º Ratione theologica: Operationes Angelicae sunt partim naturales, partim supernaturales. Atqui neutrae sunt idem cum substantia Angelum. Ergo... *Min.* prob. Non sunt idem *naturales*, quia pravae daemonum operationes nequeunt identificari eorum substantiae, quae bona est; ergo idem dicendum de aliis operationibus, *par* enim est ratio quoad entitatem operationis. Neque idem sunt *supernaturales*; nam hoc ipso essent naturales Angelo quoad suam entitatem et non supernaturales; quia non essent aliud a natura ipsius Angeli.

THESIS XI.

Potentia intellectiva Angeli est realiter inadequate ab ejus substantia distincta.

72. *Nota.* Quaestio de distinctione intellectus angelici ab ejus substantia et generatim de quavis alia potentia eadem est ac illa quae agitatur in Philosophia de distinctione potentiarum ab anima rationali, iisdemque rationibus probatur, quare breviter eam expediemus. Scotus et sui, et non pauci alii identitatem harum facultatum adaequatam cum sua substantia affirmarunt; D. Thomas (3), Suarez (4), thomistae generatim et alii plures asserunt, potentiam intellectivam Angeli ipsius essentiam esse non posse; horum aliqui partialem quoque substantiae in suos actus influxum negant, alii admittunt.

73. 1.^a Pars. Est realiter distincta. Prob. 1.º Ex S. Dionysio, qui ut in praecedenti thesi vidimus, tria assignat Angelo essentiam, virtutem et operationem, quae cum eodem modo ab ipso enumerentur eodem modo distingui debent nempe realiter.

(1) De cael. *Hierach.*, c. 11. — (2) Epist. 91, al. 93. — (3) 1.^a P. Q. 54, ar. 3. — (4) De Angel., 1, 2, c. 1; *Metaphys.*, D. 18, sect. 5.

74. 2.º Ratione. — a) Inductione satis constat, res omnes hujus mundi corporei suis instrui proprietatibus permanentibus a substantia realiter distinctis, eamque ad suas operationes juvantibus. Ergo idem in Angelis de suis proprietatibus seu potentiis intelligendi, volendi, etc., asserendum est. *Conseq.* prob. Ideo in rebus corporeis illae sunt proprietates, quia sunt substantiae *finitae*; si enim hujus facti causam aliam assignas, fatearis oportet Deum aliqua frustra condidisse, nam aequo argumento, substantiam materialem non posse secum identificare potentiam materialem, a *priori* evinces? Atqui Angeli sunt etiam substantiae finitae. Ergo — b) Omnis substantia intellectualis, hoc ipso quod creata est, necessario habet operationem intellectualem accidentalem, quod superiori thesi de ipsis Angelis ostendimus. Sed virtus per se primo ordinata ad operationem accidentalem, cum ab illa sumat speciem, accidentalis etiam sit, oportet. Ergo —

75. II.^a Pars. Inadequate, Prob. Voluntas Angeli saltem partialiter cum sua substantia identificatur, Ergo idem tenendum de caeteris potentiis cum nulla detur discriminis ratio. *Antec.* prob. Angeli liberi arbitrii facultate donantur. Atqui hujusmodi privarentur facultate, si per seipsos immediate seu sua substantia ad proprias et liberas volitiones sese non determinarent. Ergo —

76. Obj. Intelligere sine adjuvanti potentia non exigit infinitam perfectionem in genere entis aut substantiae. Atqui si ita est, congruum videtur hanc excellentiam Angelis communicatam fuisse. Ergo —

Resp. Neg. probabilius *major.* Fateor rationem evidentem non dari, sed sufficientem esse quam prob. 2.º lit. a) attulimus, cum boni philosophi sit, potius ex certis et indubiis factis inductive procedere quam ex meris et forte impossibilibus conjecturis arguere.

ARTICULUS II.

De objecto cognitionis angelicae.

THESIS XII.

Angeli naturaliter cognoscunt se, alios angelos et Deum.

77. *Nota.* Intelligere habet pro objecto verum, quod quia cum ente convertitur, quantum est de se ad omnia cognoscibilia se extendit, non tamen eadem ratione in omnibus intellectum habentibus. Sub universalissima veri notione, illud est objectum materiale alicujus potentiae intellectivae quod *cognoscitur*; v. g. Deus, ipse cognoscens, res aliae. Objectum formale dicitur ratio motiva seu

sub qua *materiale cognitum* intellectui obijcitur. Objectum materiale adaequatum, est entis ratio omnibus illis communis, quae ab aliqua potentia cognoscibilia sunt. Ut sciamus quale sit hoc obiectum cognitionis angelicae hanc et sequentem statuimus theses.

78. I.^a Pars. Prob. Substantia ipsius Angeli ejusque accidentia sunt objecta intelligibilia, intime ipsi Angelo conjuncta, ejusque potentiae cognoscitivae maxime proportionata. Ergo Angelus tam secundum substantiam suam, quam secundum omnia sua accidentia continetur intra obiectum cognitionis suae. Ergo cum applicatio objecti non desit, Angelus cognoscit se. Confirm. Ex sacra Scriptura (1): *Ego enim sum Raphael angelus.*

79. II.^a Pars. Prob. 1.º Apocalyp. (2). *Michael et angeli ejus praeliabatur cum dracone.* Lucas (3). *Cum immundus spiritus exierit de homine... cadit et assumit septem alios spiritus nequiores se.* Sed haec et similia sacrae Scripturae loca aperte testantur Angelos ad invicem se cognoscere. Ergo —

2.º Quilibet intellectus ea omnia cognoscere valet quae ejus virtuti proportionata sunt. Sed omnes alii Angeli obiectum sunt proportionatum cuiuslibet angelico intellectui. Ergo Angeli suo intellectu alios angelos, etc. *Minor* pro aequalibus et inferioribus angelis demonstratione non eget; pro superioribus declaratur, nam licet sint excellentiores et profectiores, sunt tamen aliis ut imperfecte cognoscendi aptissime proportionati.

3.º Angeli inter se communicandi potestatem habere debent, quia natura eorum intellectualis non minus quam humana de se sociabilis est. Atqui inter se communicare non possent absque mutua inter ipsos cognitione. Ergo hujusmodi cognitio eis deneganda non est.

80. III.^a Pars. Sermo est de cognitione abstractiva Dei, intuitivam omni creaturae viribus naturae impossibilem esse alibi (4) probatum est. Stabilitur haec pars: 1.º Cognitio Dei abstractiva a *magnitudine speciei et naturae cognoscibilitate* (5) potest haberi, et Paulus (6) Romanos docebat: *Invisibilia enim ipsius (Dei) a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus et divinitas.* Atqui haec omnia possunt Angeli contemplari. Ergo per creaturas in cognitionem Auctoris earum devenire possunt.

2.º Angeli sunt hominibus potentiores in cognoscendo. Atqui homines per sua naturalia (7) Deum cognoscere possunt. Ergo a fortiori Angeli poterunt.

(1) Tob. XII, 15.—(2) XII, 7.—(3) XI, 24, 26.—(4) V, II, De Deo O. M. Disq. IV, Thes. XVI, n. 90.—(5) Sapient. XIII.—(6) I, 20.—(7) Vol. II. Disq. IV, c. I, art. I.

81. Obj. Philosophi est effatum, intus existens prohibet extraneum; ergo intellectus angelicus se et suam substantiam intuens est incapax cognitionis aliorum.

Resp. Dist. *anteq.* intus existens... in potentiis materialibus ex se valde contractis et limitatis; C. In spiritualibus a materia independentibus. N. *Consequens* etiam dist. Intellectus angelicus est incapax cognitionis aliorum, si illa sui, explet omnem ejus intelligendi virtutem; C. Si non explet saltem successive ex una in aliam procedendo cognitionem N.

THESIS XIII.

Res materiales naturaliter Angeli cognoscunt.

82. Thesis est certa et prob. 1.º Ex sacra Scriptura in qua Angeli tamquam ministri Dei naturales, ad haec inferiora gubernanda exhibentur. Genes (1): *Ecce Angelus... de coelo clamavit... Abraham.* Tobia (2) videns pisem expavit et clamavit: *Domine invadit me. Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus et trahere eum ad te, etc.* Mulieribus post Domini resurrectionem apparuerunt Angeli eisque dicebant: *Venite, et videte locum ubi positus erat Dominus* (3).

2.º Res materiales sunt spiritualiter seu a puro spiritu intelligibiles, et non supra, sed infra ordinem intellectus angelici sunt. Ergo ab Angelis cognoscentur ut obiectum eis proportionatum. *Antecedentis* secunda pars est evidens, prima manifesta tum in Deo, tum in anima humana res materiales cognoscentibus.

83. *Corollarium.* Obiectum ergo materiale adaequatum intellectus angelici est ens abstractissime sumptum. Deus enim, Angeli, res materiales non alia ratione minus communi quam ratione entis universali comprehenduntur; neque obiectum aliquid cognitionis angelicae excogitari potest, quod sub universalissima entis ratione non cadat, et vicissim ente sic abstracto nihil comprehenditur, quod Angelus *suo modo* cognoscere non possit.

THESIS XIV.

Angeli nec futura libera, nec secreta cordium nisi ab habente jus manifestentur, certo cognoscere valent.

84. *Nota.* I. Quod futurum est duplici via cognoscibile est, vel *in causa* ex qua, nisi impediatur, necessario procedit ut eclipsis solaris ex motibus coelorum; vel *in seipso* intuenti scilicet ipsam

(1) XXII, 11.—(2) VI, 3, 4.—(3) Matth. XXVIII, 6.

rem futuram tamquam praesentem et actu existentem, quo modo Deus intelligit et videt res futuras. Futurum aliud est *necessarium* si in sua causa ad existendum determinatum est; aliud *liberum* seu contingens, cuius causa non est connexa cum illius existentia, sed indifferens ad hoc ut existat vel non existat. Futura necessaria, quorum causas ipsi percipiunt, Angelos certo cognoscere ambigendum non est, nihil enim eos ab huiusmodi cognitione impedit. Thesis est solum de futuris stricto liberis seu contingentibus.

II. *Secreta cordium* dicimus liberam et spirituales animae rationalis operationes nullo signo externo aliis manifestatas. Comprehenduntur sub hac definitione *primo* et *formaliter* actus liberi voluntatis, *secundo* et *consequenter radicaliter* actus intellectus, qui actus voluntatis noscit et ipsam dirigit voluntatem in usu libertatis; excluduntur vero actus sensitivi etiam plantasiae, nam hi actus in organo quod immutat externe manifestantur et Angelis, qui iuxta communem theologorum sententiam organa introspiciunt, celari nequeunt. Admissum nullo signo externo, intellige ab habente jus manifestatas; possunt enim Angeli iuxta communem sententiam cognoscere internos animi actus, si quis velit ipsis eos manifestare. De facto Angelos non cognoscere secreta cordium ita est certum ut Suarez (1) ad fidem pertinere dicat; unus Scotus cum suis, quorum opinionem erroneam habet Suarius (2) docuit, Angelis facultatem inesse naturalem huiusmodi secreta cognoscendi, nisi a Deo impederentur.

85. 1.º Pars. est certa et de fide. Prob. 1.º In sacris Litteris tamquam signum divinitatis effertur futura contingentia certo praenuntiare. Isaïas (3): *Annuntiate quae ventura sunt in futurum, et sciemus quia nūc estis vos*, et infra (4): *Recordamini... quoniam ego sum Deus, et non est ultra Deus, nec est similis mei. Annuntians ab exordio novissimum, et ab initio quae nondum facta sunt, dicens: Consilium meum stabili, et omnis voluntas mea fiet.*

2.º S. Hilarius (5): «Quid est tam proprium Dei, quam futurorum cognitio?» S. Joann. Chrysostomus (6): «Certa praedictio futurorum immortalis Dei dumtaxat opus est.» S. Cyrillus Alexand. (7): «Nulli alii, quam uni ac soli naturali Deo futura nosse convenit.»

3.º Futura non possunt cognosci nisi vel in suis causis, vel in seipsis; sed futura libera, neutro ex his modis cum certitudine, ab Angelis cognoscibilia sunt; ergo Angeli etc. *Mā*, prob. quoad primam partem, nam futura libera non sunt certo determinata in

(1) De Angel. l. 2, c. 22, n. 3.—(2) Ibid. n. 1.—(3) XLI, 23.—(4) XLVI, 9, 10.—(5) Lib. 9 de *Trinit.*—(6) In Joann. homil. 18.—(7) In Joann. l. 4, c. 4.

suis causis; ergo in illis certo cognosci non possunt; prob. etiam quoad secundam partem, quia solius Dei est cognoscere haec futura propter infinitatem, immutabilitatem et aeternitatem suam, v. cuius semper et simul omnia tam praeterita, quam futura sunt ei praesentia; sed hic cognoscendi modus, omnem vim intelligendi creatam ac proinde angelicam superat. Ergo.—

86. II.º Pars. Prob. 1.º Divina Scriptura ut solius Dei propriam tradit scrutationem et cognitionem cordium et cogitationum hominum. Regius Psaltes (1): *Scrutans corda et renes Deus*. In Paralipom. (2): *Tu solus (Deus) nosti corda filiorum hominum.*

2.º Eandem veritatem Patres docuerunt. S. Hieronymus in S. Matthaeum (3) ad illa verba: *cum vidisset Jesus cogitationes eorum*, ait: «Ostendit se esse Deum, qui possit cordis occulta cognoscere.» S. Joann. Chrysostomus (4) exponens verba S. Matthaei, *haec autem eo cogitante*, dicit: «Hoc signum fuit certissimum, illum a Deo missum fuisse Angelum.» quippe cum solius Dei sit arcana cordium nosse.» S. Hilarius (5): «Cogitationes nosse, non nostrum est, sed ejus de quo dictum est: *Scrutans corda et renes Deus*, ejus quoque qui dicit: *Quid cogitatis malum in cordibus vestris?*» S. Athanasius (6): «Praescius rerum et cordium cognitor solus est Deus; nec enim vel Angeli cordis abscondita vel futura videre possunt.»

87. 3.º In reddenda ratione hujus veritatis, ait Suarius (7): «valde laborant theologi quia revera difficile est.» Summa difficultatis est, tum actus liberi voluntatis tum actus intellectus spirituales sunt cognoscibiles, non excedentes potentiam Angeli intellectivam, quae et ipsas intuetur volendi intelligendis facultates, et actus externos libere imperatos; non ergo eis deneganda videtur potentia naturalis cognoscendi actus internos liberos aliorum; maxime cum de facto hos actus videant, si alius cuius interest consentiat. Hunc nodum solvit et simul probat thesim laudatus Suarius (l. c. n. 17) hac ratione: Angeli non sunt sufficienter constituti in actu primo ad cognoscenda secreta cordium. Ergo.—Prob. *ante*. Actus primus duo requirit lumen seu potestatem, et speciem seu principium aliquid ad hanc cognitionem determinans. Sed quamvis primum habeant Angeli; carent secundo; ergo... *Mā*, prob. quoad secundam partem, prima ex dictis manifesta est. Angelus vel homo in suis actibus liberis non solum est agens physicum, sed potissimum morale. Atqui ordo moralis exigit creaturam intellectualem

(1) Ps. VII, 10.—(2) II, Par. VI, 30.—(3) In c. IX, v. 4.—(4) Homil. 4, in Matthae. I, 20.—(5) In Ps. LIX.—(6) Quaest. 27 ad *Antioch.*—(7) De Ang. l. II, c. 23.

speciebus representativis actuum aliorum carere, si alter revelare non vult. Ergo. — *Mā.* prob. Ordo moralis est ordo pacis et concordiae; sed si actus liberi singulorum independenter ab eorum consensu caeteris innotescerent, ordo et pax impossibilis esset. Ergo. — *Mā.* prob. In facta hypothesis, statim ac aliquis erga alium male afficeretur posset ista aversa affectio ab omnibus aliis naturaliter cognosci. Sed inde sua sponte orientur odia, contentiones et similia contra bonum ordinem, pacem et concordiam multitudinis. Ergo necessum est actus liberos aliorum occultos manere, ne ordo moralis perturbetur.

88. Obj. 1.º S. Basilius (1) puellas docet Angelorum praesentiam revereri, quia earum cogitationes Angeli vident. S. Gregorius M. (2) asserit, membrorum corpulentiam impedire in nobis secretorum cordis cognitionem. Ergo cum Angeli sint pure spirituales asserendum est eos intima cordium percipere posse.

Resp. Explico *anteq.* juxta S. Basilium, Angeli vident cogitationes puellarum conjecturaliter et fere certo, cum affectus interni externe in corpore et phantasia veluti imprimuntur. C.; infalibiliter ipsas cogitationes intuendo. N. Ad S. Gregorium repono, asserit *unice* et *adaequate* corpulentiam membrorum impedire etc. neg. esse unam rationem, quae in nobis jam sufficit, quin alias excludat; conc.

89. Obj. 2.º Cordis secreta sunt naturaliter cognoscibilia ab Angelo vel homine illa eliciente. Ergo etiam ab alio Angelo. Prob. *conseq.* Omnis intellectus angelicus intra ambitum cognitionis suae naturalis, omne cognoscibile naturale complectitur; ergo quod unus Angelus naturaliter cognoscit, est a quocumque alio Angelo naturaliter cognoscibile. Confirm. Quidquid est visibile ab uno oculo, est etiam visibile ab alio. Ergo a pari.—

Resp. Neg. *conseq.* Ad prob. dist. intra ambitum cognitionis suae naturalis remotum vel proximum; C.; proximum tantum, subdist. si est naturaliter in actu primo adaequate constitutus Angelus; conc. si inadaequate tantum; neg. Jam vero relate ad cordium secreta internoscenda, ut vidimus in thesis prob. 3.º nequeunt Angeli in actu primo adaequato esse constituti, quin ordo moralis et jus eorum ad secretum violentur. Ad confirmationem negatur paritas, nam oculus completus est in actu primo et non est facultas interna et moralis, ut sunt voluntas et radicaliter intellectus.

Obj. 3.º Angeli naturaliter intuentur actus sensuum exteriorum ipsiusque phantasiae. Sed ex horum notitia facile est devenire in cognitionem secretorum cordis. Ergo.—

(1) De *virguit.* n. 29.—(2) L. 18, *Mor.* c. 27; lib. 25, *Mor.* c. 7.

Resp. Conc. *major.*; *min.* dist. facile est devenire in cognitionem secretorum cordium conjecturalem; conc. certam et infallibilem; neg. Non sequitur ait D. Thomas (1) «quia intellectus et voluntas non subjacent appetitui sensitivo et phantasiae, sed potest eis diversimode uti.»

SCHOLION.

An res supernaturales seu mysteria gratiae sint objectum naturale intellectus angelici.

Dico I. Res quoad substantiam supernaturales non possunt naturaliter et evidenter ab Angelis cognosci.

90. **Nota.** Supernaturale in genere est quod superat vires aut exigentiam naturae; si omnium rerum creaturam vel similium creabilium vires et exigentiam transcendit res dicitur *quoad substantiam* supernaturalis, hujusmodi sunt uno hypostatica, transsubstantiatio eucharistica, gratia, etc.; si vero res in se naturalis est, fit tamen modo supernaturali, vocatur *quoad modum* supernaturalis, hujus generis sunt resurrectio mortui, restitutio miraculosa visus, etc. Assertio posita est communis adversus Scotum et alios apud Suarezium (2), qui universaliter docent, omnia mysteria gratiae postquam facta sunt, posse ab Angelo intuitive videri virtute naturali.

91. Prob. Intelligibilitas uniuscujusque rei, non modo antequam sit, sed etiam cum existit est ejusdem ordinis ac est ipsa res, nam ut ex *Metaphysica* suppono, rei cujuscumque intelligibilitas est ipsa res quatenus ab aliquo intellectu cognoscibilis est. Ergo intelligibilitas rei quoad substantiam supernaturalem, est etiam quoad substantiam supernaturalem et supra omnem virtutem intelligendi creatam etiam Angelorum.

Dico II. Res quoad modum tantum supernaturales, sunt ab Angelo naturaliter cognoscibiles.

92. Prob. Res quoad modum tantum supernaturales, sunt entia mere naturalia; sed haec entia sunt ab Angelo cognoscibilia naturaliter; ergo... Confirm. Homines Cristo D. coeivi videre poterant Lazarum resuscitatum, vinum ex aqua factum in Cana Galileae etc. Ergo et Angeli cum sint hominibus superiores haec et similia videre poterunt.

93. Obj. 1.º Angelus naturaliter videt: Christi humanitatem propria carere subsistentia, accidentia esse sine subjecto in Eucharistia post verba consecrantis sacerdotis. Atqui propriam subsistentiam non nisi divina suppleri ratio demonstrat (3); successisse Christum substantiae panis vel vini verba consecrationis declarant. Ergo Au-

(1) 1, Q. 57, ar. 4, ad 3.—(2) De angel. lib. 2, c. 29, n. 7.—(3) Saltem probabiliter. D. Thom. 3, P. Q. 3, ar. 1 ad 2, Suarez. Vaz. Lug. etc.

gelus facta Incarnatione et peracta Eucharistia *naturaliter* haec mysteria gratiae intelliget.

Resp. Neg. utramque majorem partem, nam facta Incarnatione, peracta consecratione prius naturaliter suspicabitur Angelus subsistentiam creatam, substantiam panis et vini a Deo ob justas causas ei occultari quam ad cognitionem certam Incarnationis et Transubstantiationis omnem ordinem naturalem transcendentiam veniat. *Min.* transmittit vel distinguit utrumque membrum: ratio demonstrat, verba declarant certo et infallibiliter: neg. sub dubio: conc.

Obj. 2.º Angelus viator credens, sperans, amans evidenter cognoscit se credere, sperare et amare. Atqui actus fidei, spei et charitatis sunt quoad substantiam supernaturales. Ergo—

Resp. Dist. *major*. Evidenter cognoscit se credere, sperare, amare supernaturaliter: neg. Quin discernat an actus illi sint naturales vel supernaturales: conc. Angelus experitur evidenter se credere, non tamen nisi Deus specialiter concurrat, videt intuitive vel quidditative substantiam actus supernaturalem, quia naturaliter caret virtute hujusmodi actus cognoscendi, quare Angelus non secus ac homo, licet justificatus sit, suam justitiam ignorat.

ARTICULUS III.

De medio cognitionis angelicae.

THESIS XV.

Angelus se ipsum intuitive per suam essentiam cognoscit, ut vero alia a se distincta similiter cognoscat, indiget speciebus intelligibilibus superadditis.

94. *Nota*. I. Certum est Angelum ad cognoscendum intuitive quodvis objectum egere concursu objectivo sive immediate per ipsum objectum praestito, sive media specie, quam *impressam* vocant philosophi (1). Hoc enim ut minimum indicat illud «ab objecto et potentia oritur notitia.» Est igitur species impressa qualitas missa ab objecto, juvans ad cognitionem ipsius, ac proinde dicitur vicaria objecti. Si hujusmodi qualitas non fit ab objecto sed a Deo menti inditur, species est infusa.

II. Quaeritur inter DD. an Angeli indigeant speciebus ad objecta intuitive cognoscenda? Plures sunt sententiae: I.^a asserit Angelum non egere speciebus ad cognoscenda objecta, quae naturaliter co-

(1) V. I. De Deo O. M. D. IV, n. 115, not. 1.

gnoscere potest. Ita Durandus, Gabriel et ex parte Vazquez (1). 2.^a Tenet Angelos speciebus indigere ad cognoscendum quodvis objectum. Alensis, Marsilius. 3.^a Propugnat non indigere speciebus ad cognoscendum seipsum et ea quae intra ipsum sunt. D. Thomas et Scotus cum utriusque schola, Suarez, Arriaga, etc. Ad cognoscendas vero substantias a se distinctas tam spirituales quam materiales, species requirunt D. Thomas et thomistae generatim, Suarez, Tannerus, Ezparza... Hoc, quando substantiae non multum distant ab Angelo, negant Molina, Arriaga, aliique.

III. Dicimus *intuitive* quia quaestio agitur de cognitione angelica *rerum existentium naturalium*: res enim supernaturales et naturales nondum existentes, nonnisi mediis speciebus infusis, ab Angelis directe cognoscibiles esse, manifestum est, quia supernaturalia sunt intellectui angelico improporcionata, et naturalia nondum existentia nequeunt objective eum immutare. Etiam Deus ab hac thesi excluditur, cum naturaliter, nonnisi abstractivae ab Angelo cognoscatur.

95. I.^a Pars. Prob. 1.º Angelus sibi est praesens et satis proportionatus ut cum suo intellectu cognitionem sui pariat. Sed ubi datur sufficiens objecti praesentia et proportio ad notitiam ejus gi-guendam, non requiritur species, quae solum titulis distantiae aut improporcionis objecti est necessaria. Ergo... *Major*, prima pars est evidens, secunda probatur; species solum titulo similitudinis, vice objecti, imprimendae dicitur proportionata et apta ad concurrendum cum intellectu ad cognitionem objecti. Ergo a fortiori ipsum objectum erit proportionatum ad cognitionem ipsius objecti.

2.º Angelici D. auctoritate (2): «Omnes qui aliquid intellexerunt» posuisse Angelum cognoscere per species alia objecta praeter ea » quae in Angelo intelligente essentialiter existunt.» Idem dicit in Summa (3).

96. *Corollarium*. Ergo Angelus non indiget speciebus ad cognoscendas suas proprietates, et alia accidentia sua naturalia licet separabilia sint. Constat iisdem rationibus, et patet in ipsis speciebus, quae minime per alias species ab Angelis cognoscuntur, aliter processus in infinitum statuendus esset.

97. II.^a Pars. Prob. 1.º Ex Patribus; S. Augustinus (4) docuit: objecti notitiam a cognoscente et cognito oriri. Atqui objecta ab Angelo distincta non sunt ei unita, neque in eo per ipsummet Angelum sunt. Ergo hujusmodi objecta non semetipso tantum ne-

(1) D. 201, n. 6.—(2) 2. D. 32. (3) 1. P. Q. 55, ar. 1 in O.—(4) De Trin. I, 19, c. 12.

que solis objectis, sed *medio aliquo* i. e. speciebus inter ipsum et objecta. Angelus cognoscere potest. S. Dionysius (1). «Angeli illuminantur per rationes rerum» et addit «rationes rerum in Deo unitas inveniri, in aliis vero per participationem.» Atqui *rationes rerum* non sunt res ipsae, aut ipsae cognitiones, sed formae quibus intellectus illuminatur, deducitur ad rerum cognitionem. Ergo admittendae sunt in Angelis species impressae ad cognoscenda objecta separata, quum illae sint formae, rationes rerum pro re, intellectui imprimentes.

2° Nulla forma potest complere potentiam alicujus subjecti nisi contineat ea ad quae se extendit tale subjectum. Atqui essentia angeli non continet omnia ad quae se extendit intellectus Angeli. Ergo per ipsam, quasi in specie non potest omnia intelligere, ac proinde indiget, si objecta separata sint et distantia, speciebus superadditis. *Min.* prob. Intellectus Angeli se extendit ad cognoscenda naturaliter quaelibet objecta cujuslibet ordinis naturalis sive actualis, sive possibilis; verbo; ad omne ens naturaliter possibile. Sed cognoscere vi essentiae suae omne ens naturaliter possibile utpote infinitae virtutis, solius Dei est. Ergo essentia Angeli nequit in se continere omnia ad quae se extendit intellectus ejus.

98. Obj. 1.° Non minus praesens, nec minus proportionata est anima rationalis ut concurrat cum nostro intellectu ad cognitionem animae, quam Angelus ad sui cognitionem. Atqui intellectus noster indiget specie ad cognitionem animae. Ergo pariter etc.

Resp. Dist. secundam partem *major*, nec minus proportionata pro statu separationis in alia vita; conc. pro statu conjunctionis in hac vita; neg. *Minor*. contra dist. indiget specie pro statu conjunctionis; conc. pro statu separationis; neg. Nam intellectus noster pro statu conjunctionis nequit cognoscere independentem a phantasmatis, et cum phantasma nihil repraesentat, nisi ad modum corporis, pro hoc statu nequit noster intellectus cognoscere animam nisi ad modum corporis, et consequenter per speciem alienam. Non vero ita se res habet in statu separationis.

Obj. 2.° Cognitio qua Angelus se cognoscit, non solum habet esse *physicum* seu est aliqui in rerum natura; sed praeterea habet esse *intentionale*, per quod objectum *intentionaliter* exprimitur. Ergo cognitio qua se Angelus intelligit supponit ex parte causae non solum esse *physicum*, cui respondeat quoad esse *physicum*; sed etiam esse *intentionale*, cui respondeat quoad esse *intentionale*. Subsum. Sed non supponitur ex parte causae esse *intentionale* Angelis, nisi admittatur species ejus impressa; quia Angelus secundum se non est *intentionalis* sed *physicus*. Ergo...

(1) De coel., hierarch. c. 5.

Resp. Conc. *antec.* Dist. secundam *conseq.* partem; debet supponere ex parte causae esse *intentionale* virtualiter tale; conc. formaliter tale; neg. *Min.* subsump. dist. contra; non supponitur esse *intentionale* formaliter tale, seposita specie; conc. esse *intentionale* virtualiter; neg. Nam sufficit quod supponatur ex parte causae, virtus ad esse *intentionale*, quod habet cognitio efficiendum, et erit virtus *objectiva* movendi intellectum, ipsomet Angelo identificata ut in thesi probavimus.

Obj. 3.° Angelum esse completum ad cognitionem sui in actu primo est effectus formalis, qui nequit dari nisi per formam inhaerentem. Sed Angelus non est forma sibi inhaerens. Ergo...

Resp. Dist. *Major*. Angelum esse completum ad cognitionem sui est effectus formalis aequivalenter vel formaliter talis; con. Determinate formaliter talis; neg. Angelus, enim, se solo ut subjecto et objecto, se habet in ordine ad producendam cognitionem sui, ac si haberet speciem sui sibi unitam, qua daretur effectus formalis complete; ideoque aequivalenter datur effectus formalis complete in ordine ad cognitionem suam. Unde *min.* contradist. Respective ad sui cognitionem Angelus non est forma sibi inhaerens formaliter talis; conc. aequivalenter talis; neg.

99. Obj. 4.° Angeli sunt substantiae intellectuales simplices et completae. Ergo ad intelligendum separata a se, non indigent speciebus; nam intellectus se extendit ad omne verum et cognoscibile. Ergo... Praeterea Aristoteles (1) ait: «In his quae sunt sine materia, idem est intellectus et quod intelligitur.» Ergo intellectus angelicus omnia quae potest intelligere, continet *intentionaliter* et *repraesentative*.

Resp. Dist. *antec.* sunt substantiae simplices et completae in ratione substantiae; conc. in ratione principii intellectivi; neg. Rationem etiam dist. se extendit ad omne verum et cognoscibile sub ratione generica veri et cognoscibilis; conc. sub ratione, specifica et individuali subdist. nude sumptus; neg. imbutus speciebus impressis; conc. Nude sumptus intellectus angelicus, objectum separatim repraesentat nullum, quia ad nullum est necessario determinatus. Aristotelis dictum expono: idem est in actu primo *intellectus* et quod *intelligitur*; neg. idem est intellectus in actu secundo seu actualis cognitio. subdist. idem est realiter et physice; neg. *intentionaliter* et *repraesentative*; conc. et neg. *conseq.*

Obj. 5.° Collectio specierum rerum omnium existentium numero finita est; ergo quamvis Angelus per suam substantiam vice specierum res omnes existentes cognosceret, non esset virtutis infinitae.

(1) Lib. 12. Metaphys. t. 41.

Resp. Conc. *antec.* neg. *conseq.* vel explicationis gratia, dist. *conseq.* non esset virtutis infinitae, si substantia Angeli seu melius ejus intellectus alia objecta praeter existentia naturaliter cognoscere non posset; conc. Si alia et alia naturaliter possibilia sine fine potest cognoscere; neg. Hoc casu substantia Angeli aequivaleret actu infinitis speciebus et contineret perfectiones specierum sine fine in extensione atque in intensione, quod satis apparet vim cuiuslibet creaturae finitae superare.

Obj. 6.º Angelus potest objecta extranea cognoscere per concursum immediatum objectorum. Ergo ad haec cognoscenda non indiget speciebus. Prob. *antec.* Intellectus et objectum sunt sufficiens causa cognitionis juxta illud axioma: «Ab objecto et potentia paritur notitia.» Ergo...

Resp. Neg. *antec.* Ad probat dist. Intellectus et objectum sunt sufficiens motivum cognitionis, quando objectum est intellectui intrinsecum; conc. Quando est ipsi extrinsecum; subdist. sunt sufficiens causa cognitionis mediante specie impressa; conc. Sine specie; neg. Additum ad confirmationem axioma solum significat quod ab objecto pariatur notitia mediate vel immediate.

THESIS XVI.

Species mentibus Angelorum impressae non emanant ab eorum essentia, neque a rebus efficiuntur; sed a Deo infunduntur.

100. I.^a Pars, quam negat Cajetanus, Capreolus, Valentia. probatur: 1.º Si species impressae emanarent ab Angeli essentia, haec virtualiter contineret species rerum omnium naturaliter possibilem. Atqui Angelum continere in essentia sua virtualiter actu, species rerum omnium possibilem repugnare demonstravimus supra, thesi praecedenti (1). Ergo... *Maj.* prob. Si species impressae emanarent ab Angeli essentia, haec deberet virtualiter continere actu species omnium rerum quas naturaliter intellectus Angeli cognoscere valet. Atqui intellectus Angeli potest naturaliter cognoscere omne ens naturaliter possibile. Ergo...

2.º Non sunt multiplicanda entia absque necessitate. Atqui sine necessitate, adstruerentur species impressae, si haec a substantia Angeli dimanarent. Ergo... *Min.* prob. quia tunc ipsa substantia Angeli virtualiter similis omnibus rebus ab Angelo cognoscibilibus, jam posset immediate per se in ipsam cognitionem influere. Ergo redderetur species.

101. II.^a Pars constat. Si enim objecta sunt materialia, species

(1) N. 97. Prob. 2.º arg.

efficerent materiales; sed hujusmodi species sunt prorsus inutilis ad cognitionem angelicam, quae est effectus sui spiritualis; nequit ergo angelus a rebus materialibus suscipere species.

Si objecta sunt spiritualia ut alii Angeli, hi libere emitterent suas species, non secus ac libere per suam substantiam concurrerent ad cognitionem sui in altero Angelo. Sed inde sequeretur unumquemque Angelorum, alios cognoscere non posse independenter ab eorum voluntate, quod perfectioni debitae Angelorum absonum est. Ergo neque ab objectis spiritualibus, Angelorum species provenire concedendum est.

102. III.^a Pars. Prob. 1.º Angeli ut cognoscant objecta a se distincta indigent speciebus superadditis. Thes. XV, II.^a Pars. Ergo eas habent vel ab essentia sua, vel a rebus, vel a Deo; sed eas non habent ab essentia, nec a rebus ut probatum est in prima et secunda parte; restat ergo quod eas acceperint a Deo ut naturae auctore, qui in necessariis creaturis suis non deest.

Prob. 2.º Auctoritate D. Thomae (1): «Et ideo (Angeli) suam perfectionem intelligibilem consequuntur per intelligibilem influxum, quo a Deo species rerum cognitarum acceperunt simul cum intellectuali natura.» et iterum. «In mente Angeli sunt similitudines creaturarum, non quidem ab ipsis creaturis acceptae, sed a Deo.»

103. Obj. 1.º Omnis essentia potest sibi producere quod naturali suae perfectioni debitum est. Sed species rerum sunt debitae naturali Angelorum perfectioni. Ergo essentia Angeli...

Resp. Neg. *maj.* si cum omni latitudine sumatur; naturali materiae primae perfectioni, debita est forma, quam certe producere minime valet.

Obj. 2.º Intellectus hominis licet spiritualis sit, potest accipere species ab objectis materialibus; ergo a fortiori intellectus angelicus, qui perfectior est.

Resp. Explico *antec.* distinctione; potest accipere species ab objectis materialibus, ut conjunctus est substantialiter materiae in praesenti vita ac proinde titulo imperfectionis; conc. Ut separatus et omni conjunctione sublata cum materia; neg. «Ratio autem, ait »Sufarius (2), ob quam sine interventu proprii corporis informati a spiritu non possit spiritus immediate a materiali re speciem accipere est, quia naturaliter non potest spiritus immediate, et directe pati, aut affici, aut excitari ab objecto materiali, quia est spiritui omnino improportionatum. Ut ergo spiritus a corporeo objecto excitetur, necessarium est, ut sit naturaliter unitus corpori et quod per illud cognitionem suam inchoet, quod sine sensi-

(1) I. P. Q. 55, ar. I, in ^o et ad 1.—(2) De Angel. I. 2. c. 6. n. 24.

abus facere non potest, et ideo fieri etiam non potest. ut sine ministerio sensuum spiritualis potentia species a rebus materialibus accipiat.»

SCHOLION I.

Quandam Angelis species infundantur.

104. Dico. Angeli species intelligibiles a Deo in sui creatione acceperunt.

Ita asserunt auctores, qui negant Angelos a rebus species abstrahere, et prob. 1.º Ezequiel (1) in persona regis Tyri docet nos de Luciferi: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia et perfectus decore... in die qua conditus es... Perfectus in vis tuis a die conditionis tuae, donec inventa est iniquitas in te.*

2.º S. Dionysius (2): «Angeli non congregant divinam cognitionem a rebus divisibilibus aut sensibilibus» sed cognoscere eas aut «propria ad Dei imaginem effectae mentis virtute atque natura.» Sed naturam ejusque virtutem acceperunt Angeli in sua creatione. Ergo... S. Augustinus (3): «Caetera quae infra (Angelos) sunt ita creantur, ut prius fiant in cogitatione rationalis creaturae, ac deinde ingenere suo.» Quod intelligi non potest, nisi de creatione in esse intelligibili, quod per species habent Angeli.

3.º Deus ut auctor naturae tenetur infundere Angelis rerum species. Thes. XVI. Pars. 3.^a Ergo tunc infundet, cum natura Angeli ad species recipiendas erit disposita, ad modum quo corpori humano jam disposito, animam creat. Atqui Angeli natura in ipsa sua creatione jam est apta ad intelligendum et inde sufficienter disposita ad species recipiendas. Ergo Angeli in sui creatione... *Min.* est evidens, cum Angeli non debeant nasci et crescere ut ea quae per generationem sunt, sed totam naturam suam perfectam et completam per creationem accipiant. Ad rem S. Basilius (4): «Non in infantili statura sunt creati, deinde paulatim exercitati atque perfecti.»

105. Obj. 1.º Si Angelo darentur in sui creatione, species rerum singularium, quas cognoscere debet in aliqua temporis differentia, poterit futura contingentia praevidere; sed hoc supra improbatum est. Ergo...

Resp. Neg. illationem *major*. Licet Angelus a sua creatione habeat species representativas, quae sint aptae ad cognoscenda singularia aliquando futura, tamen si haec non extiterunt, non representantur a speciebus ut futura, sed praecisive a tempore praeterito et futuro ac proinde abstracte ut pure possibilis, quae eorum existentiam futuram minime includunt. Vide D. Thomam (5).

106. Obj. 2.º Praeteritum cognitio est Angelis connaturalis. Atqui si Angelus omnes species, quibus res aliquando extituras cognoscit, in sua creatione tantum accepit, non poterit praeterita intelligere naturaliter. Ergo... *Major* est evidens et instatur in ho-

(1) XXVIII, 12, 13, 15.—(2) De div. nom. c. 7.—(3) Lib. 2, Genes. ad litt. c. 8.—(4) In Ps. XXXII.—(5) S. P. Q. 57, ar. 3, ad 3.

mine, qui potest praeterita cognoscere, licet sit Angelus inferior. *Minor*, prob. ex solutione nuper data, scilicet species Angelo infusas, extra casum existentiae objectorum, ea representare praecisive a tempore tam futuro, quam praeterito. Ergo...

Resp. Conc. *maj.* ejusque probationem. *Minor*, nego, rationem dist. Species in creatione Angelo infusae praescindunt a tempore praeterito vel futuro, antequam earum objecta existant; conc. in effectu et mediate; neg. Verum est, species Angelis primitus infusas, cum res non existunt, eas representare, praecisive a tempore praeterito vel futuro in se et immediate; ast Angeli postquam res extiterunt, non quidem per se immediate speciebus infusis; sed in effectu earum et mediate nempe in specie acquisita intuitionis habitae, quam ante Angeli non habebant, naturaliter praeterita cognoscunt.

SCHOLION II.

De universalitate specierum intellectus Angelici.

Dico: Angeli intelligunt per species universales, et eo universales, quo ipsi perfectioris naturae sunt.

107. *Nota*. I. Species dicuntur nunc universales, non ex eo quod plura representent sub ratione communi, seu abstracte; sed ex eo quod representent etiam plura sub ratione individua, v. g. leones actu existentes.

II. Species istae non sunt formalis similitudo rei representatae, aliter una species non posset plura individua sive numero tantum, sive specie etiam dissimilia representare, cum uniuscujusque rei propria et individua sit forma. Sunt haec species eminentes quoddam principium seu virtualis similitudo vim habens electricam cognitionis, qua res prout est in se concipitur; inde fit specie in se indivisibile superiore et universaliore gaudere perfectione, per quam expressam representationem plurium rerum inter se dissimilium possit efficere.

108. Assertio posita, est D. Thomae et thomistarum, Suarrii et plurium nostrorum adversus Scotum et suos.

1.^a Pars. Prob. 1.º Auctoritate S. Dionysii (1). «Superiores Angeli participant scientiam magis in universali quam inferiores» in quibus verbis sermo est de modo cognitionis angelicae seu de speciebus, nam loquitur de scientia naturali Angelorum, in qua non est inaequalitas inter Angelos quoad multitudinem rerum scitarum, ut omnes theologi docent.

2.º Species universales plura sub ratione individua representantes non repugnant, neque excedunt gradum perfectionis naturalis tam ex objecto, quam ex modo; ergo hujusmodi species possunt esse, alicui substantiae creatae connaturales; sed si alicui creaturae intellectuali sunt connaturales, nulli melius quam Ange-

(1) De coeles. hierarch. c. 12. THEOL.—Tom. IV.—P. I.

lis in supremo gradu substantiarum intellectualium constitutis; Angelis ergo cum Deus in naturalibus non deficiat, dicendus est. Angelis species conaturalis seu universalis infudisse. *Antec. prob. a)* quia nulla contrarii argumentis adstrui potest repugnantia. *b)* quia nulla conforme est divinae omnipotentiae creaturas posse producere, quae snum infinitum cognoscendi actum, modo finito imitentur. Atqui actus Dei una et singularissima idea omnem multitudinem et varietatem obsectorum tam existentium quam possibilium nem et varietatem sunt creaturae intellectuales, quae una cognoscit. Ergo possibiles sunt creaturae intellectuales, quae una ideam neque in simplicissimo cognoscendi modo, neque in multitudine et varietate obsectorum possint exaequare.

109. II.º Pars. Prob. 1.º argumento primo anterioris partis.

2.º Est veluti consectorium primae partis, quod breviter et eleganter a doctore Angelico (1) ita traditur: «In Deo autem tota plenitudo intellectualis cognitionis continetur in uno, scilicet in essentia divina, per quam Deus omnia cognoscit. Quae quidem intelligibilis plenitudo in intelligibilibus creaturis inferiori modo, et minus simpliciter invenitur. Unde oportet quod ea quae Deus communiter per unum, inferiores intellectus cognoscant per multa; et cognoscit per unum, inferiores intellectus cognoscant per multa; et tanto amplius per plura, quanto amplius intellectus inferior fuerit. Sic igitur quanto Angelus fuerit superior, tanto per pauciores species universalitatem intelligibilium apprehendere poterit, et ideo oportet quod ejus formae (species impressae) sint universales, quasi ad plura se extendentes unaquaeque earum.»

110. Obj. Ex tradita doctrina sequeretur, Angelum infimum v. g. una specie omnes creatos equos cognoscere, Angelum superiorem alia una et universaliore specie omnes creatos equos et leones, et inde gradatim ascendendo, ad Angelum perveniretur qui omnia creata una specie intelligeret; imo et ad aliquem qui sine specie, sola sua substantia, omnia suae naturae proportionata objecta dignosceret. Sed haec consequentes non videntur concedendae. Ergo...

Resp. 1.º Neg. *maj.* Nam: a) non necessario ita accipienda est universalitas specierum ut in objectione proponitur; sufficit Angelum infimum una specie, aliqua individua tantum v. g. decem equos ex specie equina clare et distincte percipere; superiorem viginti; alium perfectiorem omnia individua unius speciei creata, v. g. equos, et insuper aliqua individua ex alia v. g. aliquos leones, et ita porro; sic species sunt in infinitum multiplicabiles quamvis universales reddantur; quo modo vera est assertio proposita in omnibus Angelis, quin necesse sit devenire ad aliquem etiam supremum cujus species simul repraesentent plures quidditates seu plura individua specie differentia, v. g. leonem et equum. *b)* Si reponitur, Angelos fortasse etiam habere species repraesentantes plures quidditates; adhuc in speciebus ultimis et generibus proximis sub remotis, non minus quam in individuis sub specie, est processus in infinitum et possunt species universales esse et in infinitum pariter auferri; numquam ergo erit necessarium per-

(1) 1, Q. 55, a. 3, in o.

venire ad Angelum, qui per unam speciem omnia extra se intelligat.

111. Resp. 2.º Neg. posteriorem illationem majoris propter dicta n. 97. Assertum in priore illatione dist. Ad Angelum perveniretur qui omnia extra se et infra se creata una specie intelligeret; trans. omnia creata tum existentia, cum possibilia; neg. Primum distinctionis membrum transmittitur, quia illa unica species quae omnia extra et infra Angelum creata repraesentaret, non excederet proportionem finitae ac limitatae naturae, et ideo nulla apparet repugnantia, si Angelus valde perfectus omnia extra et infra se per unam speciem naturaliter cognoscat. Contraria ratione non poterit Angelus specie universali, objecta ei in perfectione aequalia vel superiora intelligere, quia hujusmodi objecta capacitate ejus cognoscitivam aut adaequant, aut superant. Alterum distinctionis membrum rejicitur, quia non est possibilis secundum naturae ordinem species, quae repraesentet omnia possibilia simpliciter. Etenim omnis Angelus determinatae ac finitae perfectionis est, illa vero species excederet proportionem ad quamcumque determinatam ac limitatam naturam. Quare si talis esset Angelus, esset profecto supremus inter omnes possibiles, qui certe juxta anteriorem Philosophiam impossibilis est.

ARTICULUS IV.

De modo cognitionis angelicae.

THESIS XVII.

Angeli in cognitione rerum, quas naturaliter evidenterque intelligunt, non discurrunt; in aliis vero rebus, quas nonnisi conjecturaliter attingunt, discursu utuntur.

112. *Nota. I.* Duplex est in judicii intellectus discursus a currese seu moveri dictus, alter causalitatis, alter successiois. Prior est progressus ab uno judicio ad aliud propter connexionem illorum inter se, posterior non requirit causalitatem inter actus judiciorum, sed in sola eorum successione temporanea consistit. Thesis agit de discursu causalitatis.

II. Discursus causalitatis exigit saltem inter actus ordinem prioritatis et posterioritatis naturae, non autem temporis, si ut in Angelis accidit, omnia requisita ad discursum simul habeantur.

113. I.^o Pars. Prob. Evidens Angelorum cognitio est vel abstractiva, vel intuitiva; sed in neutra opus est discursu; ergo.—Primum *min.* membrum prob. In *cognitione abstractiva* Angelus scit effectum per causam vel e contra causam per effectum. Atqui utrumque absque discursu intelligit. Ergo... *Min.* prob. Angelus per unam speciem causae cognoscit effectum et e contra per unam speciem effectus cognoscit causam ut facile ex universalitate specie-

rum angelicarum deducitur. Sed in cognitione Angeli per unam speciem nullus est discursus; nam lumen intellectus angelici est perfectum et adaequatum suae speciei ita ut per unum actum agnoscat effectum in causa et e contra causam in effectu.

Secundum *ma.* membrum non eget probatione, cum intuitio ex suo genere fiat sine iudicio discursivo; non enim ex causa vel effectu, sed ex eo quod per lumen clarum res ipsa in se videatur, dignoscitur.

114. II.^a Pars. Prob. In cognitione rerum, quas Angeli conjecturaliter attingunt uti sunt res supernaturales, effectus contingentes non praesentes sed futuri, cordium cogitationes, etc., propter connexionem iudiciorum, ex uno aliud coniectant. Ergo vere discurrunt *Ma.* prob. In huiusmodi rebus Angeli *unum per aliud* cognoscunt v. g. Joannem peccatum adversus castitatem, si tentaretur, quia eum non esse modestum vident: *unum ex alio* actibus distinctis iudicant, unus enim est verus, alius saepe falsus maxime in daemionibus qui temere habent ut certa, quae solum sunt probabilia, unus evidens alius inevidens, unus denique necessarius alius liber; *per veram causalitatem*, quia tota ratio assentiendi uni objecto est assensus alteri praestitus.

115. Corollarium. 1.º Angelus in iis quae evidenter cognoscit non potest falli, secus vero in aliis quae conjecturaliter tantum scire valet, nam in incertis iudicare posset non solum hoc esse credibile vel probabile, sed etiam absolute ita esse vel non esse, cum res de facto aliter se haberet.

2.º Similiter cum Angelus evidenter cognoscit, non profert sua iudicia nisi nos componendo subjectum cum praedicto aut dividendo eum inter se. Eadem enim ratione, qua in evidentibus non discurret, constat eum per unam vel plures species unum simplicem cognitionis actum elicere, quo immediate praedictum esse cum subjecto compositum aut divisum intelligit; uno itaque intuitu per modum simplicis apprehensionis videt in subjecto praedictum contineri aut secus; non ergo opus habet praedictum cum subjecto conferendi, ut unum esse aut non esse aliud, decernat. Contrarium dicendum est, cum Angelus conjecturis utitur, propter contrarias rationes.

116. Obj. Juxta communioem theologorum opinionem sunt quaedam veritates *necessario per se nota* seu sine medio cognoscibiles, et contra aliae dantur *necessario mediate* seu *per se non notae* i. e. non nisi per medium cognoscibiles. Ergo si Angeli eas cognoscunt sine discursu, sine medio, nulla erit eis *veritas per se non nota*.

Resp. Dist. *conseq.* nulla erit Angelis... etc., intuitive rem contemplando et non attendendo ad causam; conc. abstractivae rem

contemplando; neg. Cognitio abstractivae etiam si sit per proprium conceptum non terminatur ad rem in seipsa existentem, et ideo per illam, subjectum et praedictum veritatis cognoscendae non videtur re ipsa immediate unita, sed unibilis, quare si tantum sunt unibilis per aliquod medium, veritas quae ex illorum unione concurrit, videri non poterit evidenter nisi per tale medium. In eclipsi solis licet antequam eclipsis fiat, sit vera propositio «eclipsis erit» non est tamen per se nota etiam Angelo, qui non potest illam intuitive videre et necessario debet illam per causam in motu coelorum cognoscere. Quando vero eclipsis jam facta est illam intuitive et immediate videt.

CAPUT III.

De voluntate Angelorum.

ARTICULUS I.

De esse et proprietatibus voluntatis Angelorum.

THESIS XVIII.

Datur in Angelis voluntas libero arbitrio praedita.

117. I.^a Pars, quae est fide certa, prob. 1.º In sacra Scriptura opera voluntaria Angelis tribuuntur. Psalm. (1). *Benedicite Domino, omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui fecistis voluntatem ejus.* In Apocalypsi (2) unus Angelus quatuor aliis, tamquam voluntatem habentibus clamabat: *Nolite nocere terrae et mari...* S. Petrus (3) Angelos desiderare, ait. *Christum videre in quem desiderant Angeli prospicere.* Dantur ergo in Angelis voluntatis actus, ergo et potentia illos eliciendi seu voluntas.

118. 2.º SS. Patres omnes hanc veritatem tradiderunt, unus sufficiat testis. S. Joan. Damascenus (4). «Est Angelus natura sua intelligens, arbitrii libertate praeditus, voluntatis et sententiae ratione mutabilis... hoc est liberam in utramque partem voluntatem habens.»

3.º Cum D. Thoma (5). Ad formam naturalem eorum quae non cognoscunt, ut in non viventibus et plantis, sequitur appetitus naturalis, habitudo ad bonum suum naturale, qua illud metaphorice appetunt et quaerunt; ad formam apprehensam per sensum

(1) CII, 21.—(2) VII, 3.—(3) I, I, 12.—(4) De fid. l. 2, c. 3.—(5) I, Q. 59, ar. 1.

sequitur appetitus sensitivus, quo animal bonum apprehensum sibi procurat: a fortiori ergo in intelligentibus, ut sunt Angeli, ad formam apprehensam per intellectum sequetur appetitus intellectivus boni propositi, qui est voluntas.

119. II.^a Pars. Est etiam de fide. Prob. 1.º Lateranense concil. (1). «Diabolus enim et alii daemones a Deo quidem natura »creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali.» Atqui non *per se* sine libertate, etc.

2.º Sacrae Litterae Angelos praeepti, peccati et meriti capaces ostendunt. S. Petrus (2). *Deus Angelis peccantibus non pepercit.* S. Matthaeus (3). *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.* S. Judas (4). *Angelos vero qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis aeternis sub caligine reseravist.*

120. 3.º Ex Patribus. S. Damascenus ut in prima parte. S. Basilius in libro de Spiritu Sancto (c. 16) «Habentes (san- »cti Angeli in eligendo liberum arbitrium, numquam ab eo, qui »vere bonus est consortio excidentis, et de malis ait: «Quorum »defectio comprobatur, quod dicimus, virtutes invisibiles esse sui ar- »bitrii.»

4.º Cum Angelico (5). a) Creaturae intellectuales ut coelestes spiritus, cognoscunt universalem rationem boni, ex qua possunt judicare hoc vel illud esse bonum. Atqui cum iudicio de hoc vel illo bono in particulari, connectitur posse unum prae alio aut nullum eligere, quod est liberum arbitrium. Ergo Angeli eo ipso quod sint intellectuales sunt libero arbitrio praediti.—b) «Li- »bertas arbitrii ad dignitatem hominis pertinet. Sed Angeli di- »gniores sunt hominibus. Ergo libertas arbitrii, cum sit in homi- »nibus, multo magis est in Angelis.»

SCHOLION I.

De natura et objecto voluntatis angelicae.

121. Ex dictis circa facultatem intelligendi Angelorum facile deducetur:

1.º Voluntatem Angelorum esse potentiam distinctam tum ab essentia, cum ab intellectu ipsorum (6).

2.º Voluntates Angelorum inter se et ab humana differre specie sicut essentiae et intellectus differunt.

3.º Objectum voluntatis angelicae adaequatum esse bonum in

(1) c. Firmiter.—(2) 2.^a, II, 4.—(3) XXV, 41.—(4) Ep. cath. 6.—(5) I, Q. 59, ar. 3.—(6) D. Thom. Ibid. ar. 2.

communi, id est, ens sub ratione boni; quia bonum cognitum est objectum appetitus elicitum; sed intellectus non solum cognoscit et proponit hoc vel illud bonum, sed omne bonum et ipsam communem rationem boni: ergo voluntas totum hoc ut adaequatum ob- jectum respicit (1).

SCHOLION II.

An in Angelis sit irascibilis et concupiscibilis appetitus.

122. Negat S. Thomas (2) esse in Angelis appetitum irascibilem et concupiscibilem, quatenus his intelligatur potentia eliciens affectus iracundiae et concupiscentiae cum passione corporea ut in nobis fit; Angeli utpote incorporei nihil sentiunt.

Si tamen actus irascibilis et concupiscibilis appetitus sumuntur secundum praecisam rationem actuum elictorum ab appetitu, abstrahendo a modo materiali et involvente cooperationem corporis, proprie et formaliter inveniri in Angelorum voluntate concedendum est. Actus irascibilis partis sunt spes, desperatio, audacia, timor et ira: quatuor primi per se abstrahunt ab actibus appetitus sensibilis et rationalis et cum omni proprietate in voluntate angelica pure spirituali, circa bonum arduum et malum vitandum locum habere possunt. De ira prout significat actum appetendi vindictam pro injuria illata, non est dubium in Angelis, qui injuriae et vindictae capaces sunt, esse possibilem. Ira duas imperfectiones includere potest, unam ex parte subjecti quod corporeum sit et cum sensibili commotione irascatur, alteram ex parte objecti, si irascitur de dolore et malo illato inordinate. Prima non est in Angelis, secunda est in eis naturaliter possibilis et de facto reperitur in daemoneibus, qui hoc affectu excitati, operibus Dei continuo adversantur.

Actus concupiscibilis partis sunt amor, concupiscentia, delectatio circa bonum, et odium, fuga et tristitia circa malum. Tres primi certe inveniuntur in Angelis, qui bonum spirituale amare, non habitum concupiscere seu desiderare, et de acquisito delectari possunt. Jam vero quia contrariorum eadem est ratio, tres ultimi actus circa malum etiam in Angelis erunt.

SCHOLION III.

De ambitu libertatis Angelorum.

123. 1.º Datur in Angelis libertas exercitii et libertas specificationis, seu aliis terminis, contradictionis et contrarietatis.

Non solum enim, potest Angelus velle et non velle aliquod ob- jectum quod pertinet ad libertatem contradictionis; sed etiam potest velle hoc vel oppositum bonum ut potest velle quiescere aut moveri, loqui vel tacere et similia, ad quae libertate contrarietatis se determinat.

(1) I, Q. 59, a. 1.—(2) Ibid. ar. 4.

124. 2.º Angelus nequit probabilius ab omni actu voluntatis cessare. Sensus est, Angelum ita semper aliquid velle ut quamvis ei liberum sit hunc vel alium actum exercere, non tamen nullum exercere, nam: a) ea, quae maxime consentanea sunt perfectioni alienius naturae et facillima, sponte, ipso naturae impetu libertatem praeveniunt. fiunt. Atqui perfectioni angelicae naturae maxime consentaneum est semper esse in aliquo actu secundo sui velle, et aliunde facillimum, quia volendo non lassatur, neque fatigatur. Ergo... b) Cessatio ab omni actu voluntatis sub nulla ratione Angelo bona videri potest; non poterit ergo illam velle ac proinde imperare.

Dices: magnum bonum esset exercere suam potestatem abstinendi se ab omni actu libero. Ergo...

Resp. Dist. *antec.* Si actus liberi sumantur definite seu distributive; conc. nullus datur in Angelo actus liber a quo non possit cessare. Si actus sumantur indefinite seu confuse; neg. carentia enim omnis actus nullam appetibilitatem habet.

SCHOLION IV.

An Angelus, postquam aliquid plena deliberatione elegerit, sit et suae naturae immutabilis in sua electione.

125. D. Thomas (1) aperte affirmavit: «Voluntas hominis adhaeret alicui mobiliter quasi potens ab eo discedere, et contrario adhaerere; voluntas autem Angeli adhaeret fixo et immobiliter. Et ideo si consideretur ante adhaesionem, potest libere adhaerere huic et opposito, in his scilicet quae non naturaliter vult; sed postquam iam adhaesit, immobiliter adhaeret.» Huiusmodi assertum, ait Billuart (2): «intellectu difficile multis apparet, unde quidam ex thomistis id intelligunt de inflexibilitate et immobilitate morali, quatenus Angelus difficile potest retractare quod semel plene deliberate voluit.» Communior tamen thomistarum sententia est, Angelos esse naturaliter et physice immutabiles in electionibus plene deliberatis.

Immutabilitati naturali tam physicae quam morali Angelorum, electione semel facta, contradixit S. Bonaventura, et cum eo Scotus, Durandus, Aegidius discipulus et auditor D. Thomae, scotisticae communiter sicut et nostri, quare sententia Angelici Doctoris est tantum probabilis.

126. Probatur contraria: 1.º A priori ex ipsa natura libertatis angelicae. Angelus postquam aliquid plena deliberatione elegerit, vi suae naturae adhuc est liber, et nihil datur quod illum necessitet pro instantibus sequentibus in electione semel habita permanere. Ergo... *Antec.* prob. Electione semel facta Angelus vi suae naturae esset voluntate immutabilis vel propter novam cognitionem, vel propter actum productum aut ejusdem effectum, vel tandem quia voluntas angelorum naturaliter postulat huiusmodi inflexibilitatem. Sed nullum ex enucleatis impediendis datur; non *nova co-*

(1) 1, Q. 64, ar. 2. — (2) D. VI, ar. 1.

gnitio, quae eadem est post exercitium libertatis ac fuit antea, et sicut ante non trahebat necessario ad objectum, ita etiam post non cogit; non *actus productus* aut *effectus ejus*; quia talis actus non est natura sua aeternus, ideoque potest voluntas ab eo cessare, neque ex effectibus ejus, etenim solum producit vi suae naturae species in intellectu pro memoria, et habitum bonum aut vitiosum in voluntate pro majori operandi facilitate, quin ullam inducant necessitatem ut per se patet: non quia *immutabilis voluntatis* electione peracta sit Angelo *connaturalis*, nam immutabilitas voluntatis tam physica quam moralis attributum est solius Dei, a quo omnis imperfectio vel moralis vel physica, qualis in mutatione includitur, releganda est; Angelo autem non repugnat non solum imperfectio moralis, sed et gravissimum peccatum.

2.º A posteriori. Juxta communem et fere certam sententiam, omnes Angeli in primo suae creationis instanti supernaturaliter et libere Deum amaverunt; sed omnes mali angeli non permanentes in amore Dei illum commutarunt in odium; ergo sunt mutabiles.

127. In contrarium pro sententia D. Thomae arguitur: 1.º Vis intellectiva seu apprehensiva Angelorum immobiliter adhaeret iis quae perfecte intelligit; et iis quae semel plena deliberatione elegerit, adhaerebit. *Conseq.* prob. nam vires appetitivae sequuntur apprehensivas. *Confir.* Ut Angelus recederet ab eo quod elegerit, deberet apprehendere novam rationem in objecto. Sed Angelus nequit apprehendere novam rationem in objecto, quod deliberate elegerit; ergo... *Min.* prob. Qui penetrative cognoscit objectum nequit naturaliter apprehendere novam rationem in objecto. Sed Angelus ita cognoscit objectum, quod deliberate elegerit. Ergo...

2.º Quando Angelus aliquid sibi determinat appetendum ut ultimum finem, aliqua peculiari dispositione et electione in illum ducitur. Atqui huiusmodi dispositio et electio in ipso immutabilis est. Ergo... *Min.* prob. Huiusmodi dispositio et electio solum pendent ab illo intellectus judicio, quo Angelus statim in principio in contemplationem boni pervenit. Sed illud intellectus judicium est unicum in Angelo, qui perfecte ab initio omnia intelligit. Ergo Angelus immutabiliter vult finem quem primo ut ultimum elegerit, et secundum hunc semper eligit ac proinde immutabilis redditur in reliquis electionibus suis.

3.º Si Angelus esset mutabilis in electione sua esset capax poenitentiae. Atqui hoc est contra Damascenum (1) aliosque Patres ubi de peccato Angelorum agunt. Ergo... *Confir.* Si Angeli possent retractare suam voluntatem, nulla esset ratio, ob quam Deus eis tempus poenitendi non concesserit, nam soli voluntati divinae negatio poenitentiae tribueretur.

(1) De *fid.* lib. 2, c. 3.

ARTICULUS II.

De Loquutione Angelorum.

128. Loqui ad alterum, ait D. Angelicus (1) «nihil est aliud quam conceptum mentis alteri manifestare.» Haec manifestatio, quocumque modo fiat, procedere debet ab actu voluntatis illius qui loquitur, si ab alio fieret independenter a loquente, iam non esset loquutio illius, et periret jus, quod ad secretum Angeli habent. Igitur inadaequate saltem, actus loquendi est voluntatis actus; propterea non ante quam de voluntate Angelorum tractaremus, de hac quaestione disputavimus.

THESIS XIX.

Certum est dari inter Angelos veram loquutionem.

129. Prob. 1.º ex sacra Scriptura. Apostolus ad Corinth. scribebat (2): *Si linguis hominum loquar, et Angelorum, charitatem autem non habeam...*; quibus verbis aperte supponit Angelos loqui, licet enim per exaggerationem, perfectissimam linguam significare voluerit, non haberet locum exaggeratio, nisi Angeli prae hominibus lingua donarentur. Isaias (3) ait de Seraphim: *Et clamabant alter ad alterum et dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus...* Ioannes (4) in Apocalypsi vidit: *alterum Angelum ascendentem ab ortu solis... et clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terrae et mari.* Zacharias (5) narrat unum Angelum alteri dixisse, *curre, loquere ad puerum istum.* Non dubitandum itaque, Angelos inter se loqui.

130. 2.º S. Ioannes Dasmascen. (6) docet Angelos «sine ulla prolata sermonis ope, mutuo sibi sua sensa... et consilia» communicare. Nicephorus Constantinop. (7) ait de Angelis: «Ac quidem sermo quoque in illis est... ut silendo clarius expressiusque sermones misceant, quam alia quavis prolatione verborum.» S. Ioannes Chrysostomus (8) exponens verba Apostoli: *Si linguis etc.* inquit: «Linguam autem Angelorum dicit, non quia spiritibus corpus affingat, sed si ea loquar, qua utuntur inter se.

»ipsi.» S. Basilius (1), «Nam et Apostolus nobis innuit, quod etiam Angeli propriam linguam habeant, cum ait, si linguis hominum loquar etc.»

131. 3.º Ratione. a) Est inter Angelos societas moralis et hierarchia tamquam inter membra unius ejusdemque Reipublicae spiritualis. Atqui vita socialis et hierarchia nequeunt dari inter membra intelligentia, quae sua sensa, consilia et praecepta sibi mutuo aperire seu loqui non possint. Ergo... b) S. Thomas (2) aliam indicat rationem: quod potest virtus inferior, perfectiori modo potest superior; sed quia inter homines unus non cognoscit secreta cordis alterius, ad ea manifestanda datur inter homines loquutio. Ergo cum nec unus Angelus internos alterius conceptus cognoscit, ad eos alteri communicandos, dabitur in eis loquutio.

THESIS XX

Angelorum loquutio ita debet esse libera ut possit unus alteri loqui, quin alii audiant.

132. Thesis est contra Molinam nonnullosque alios; nec minus certa videtur quam praecedens.

Prob. 1.º Vita socialis moralis petit, quod unus possit loqui secreto cum alio; alias non daretur locus speciali amicitiae et confidentiae; et durum esset vel cum nemine vel cum omnibus loqui.

2.º Ponenda est in Angelis talis loquutio, quae nostra non sit inferior. Sed nos possumus ita libere et secreto loqui, ut caeteri non intelligant. Ergo Angeli...

133. Obj. Loquutio est manifestatio mentis absconditae. Atqui Angeli non habent mentem mutuo absconditam; nam ait S. Gregorius M. (3), «In statu resurrectionis uniuscujusque mentem, ab alterius oculis, membrorum corpulentia non abscondit.»

Resp. Concedo *maj.* Nego *min.* Ad probationem concedo *anteq.* sed nego adesse *conseq.* nam licet animae beatae et Angeli suam mentem non abscondant membrorum corpulentia; si nolunt tamen suae mentis secreta manifestare, manent haec abscondita ut patet ex dictis supra (4) de secretis cordium.

(1) Homil. in. Ev. Ioan.—(2) De verit. a. 9, ar. 4.—(3) Lib. Mor. 48, c. 3.—(4) Thes. XIV, na. 84-89.

(1) Q. 107, a. 2—(2) 1.º XIII, v. 1.—(3) VI, 3.—(4) VII, 2.—(5) II, 3, 4.—(6) De fid. lib. 2, c. 3.—(7) *Inculpat. Christi fide.*—(8) In l. ad Corinth. *homil.* 32.

SCHOLIUM I

De modo loquutionis Angelicæ.

§ I.

Status questionis et quæ sint theologorum sententiæ.

134. Angelos inter se loqui demonstravimus, posse variis modis inter se miscere sermones innegabile est, verbum enim signum est conceptus mentis, jam vero duplicia possunt signa constitui per quæ Angeli suam mentem exprimant, vel *sensibilia* in aëre efformata, ut cum corpore assumpto voces imitantur humanas, vel spiritualia ut eorum competet naturæ. Sed quodnam est hoc signum spirituale, quæ lingua spiritualis Angelorum? En quæstio, quæ mirabiliter theologorum ingenia torsit et in plures divisis sententiis, Præcipuæ sunt:

1.^a **Durandi**, cedit difficultati, et dicit Angelos loqui per signa sensibilia: hæc signa sunt soni sensibiles in aëre formati, vel nutus et signa facta in corporibus assumptis.

2.ª **Aegidii**, inducit signa spiritualia instrumentaliter significantia. Hinc sententiæ adherent **Argentina**, **Gregorius**, **Marsilius**, **Molina**, etc. In eam inclinat **Vazquez** (D. 211. c. 10), qui *ibid.* c. 11) docet signum spirituale quò unus Angelus alteri loquitur, esse conceptum reflexum intellectus, quem Angeli habent de secreto cordis sui, et peculiari quadam ratione ad alium vel alios ordinatum. Per hunc conceptum, natura sua non occultum, audienti significantur ea, quæ quis habet in corde sive cogitationes, sive volitiones.

135. 3.^a **Scoti** et suorum, defendit loquutionem angelicam consistere in productione cognitionis ab Angelo loquente, in intellectu audientis, quæ hic cognoscit objectum de quo alter loquitur.

4.^a **Suarii**, tenet loquutionem Angelorum fieri specie impressa, quam producit Angelus loquens in audiente, quæ audiens excitatur ut attendat et simul cognoscit quis, quid loquatur.

5.^a **Sti. Thomæ**, thomistarum et plurium PP. S. J. Valentia, Lugo, Arriaga, Platelli, etc. propugnat Angelos inter se loqui volitione libera manifestandi alteri suum secretum seu actum; tunc juxta nostros Deus intuitu hujus volitionis producit speciem de actu loquentis in Angelo audiente; vel hic juxta thomistas jam potest intelligere actum secretum alterius per species ante infusus, quia solum obstabat voluntas non revelandi secretum.

136. Ex enumeratis sententiis, quæ est **Durandi** aperte rejicienda est; Angeli sunt creaturæ pure spirituales, ergò modus colloquendi illis naturaliter debitus pure spiritualis sit oportet, etc. Adde, in hac opinione casu quo corpora non existerent, Angelos loquutione privatos fore, quod nemo sanus mente credet.

Aegidii opinio probabilis negatur quam affirmatur, in graves offendit difficultates, quas sententiæ **D. Thomæ** et **Suarii** vitant, quare licet impossibilis non probetur, ex capite saltem inne-

cessitatis et difficultatis, ei, cum pluribus theologis, non est adhaerendum. a) Et primo quidem, qualitates non vitales non apparent producibiles esse ab actibus intellectus et voluntatis, qui essentialiter vitales sunt et expleri concipiuntur tamquam termini, causalitatem intellectus et voluntatis. b) Eadem difficultas augetur ex eo quod hæc qualitates libere, ac proinde vitaliter producendæ sint. c) Si diceres repræsentare actus vitales ex effectu eorum, adhuc non intellexeretur quomodo qualitas mortua signum esset naturale actus vitalis. d) Si reponis futura esse signa ad placitum, peto quæ prævia colloquutione, Angeli qui digitis carent ad monstranda objecta, in unam significationem consentirent? e) Dices forte, Deum providentia sua, cum Angelos creavit eis revelasse communem aliquam signorum spiritualium significationem, sicut primo homini sermonem infudit: esto, sed quaero, cum signa hæc sint in loquente non in audiente, sint non per se occulta sed omnibus aliis Angelis nota, quo pacto, audiens ad auscultandum excitabitur, quò loquens, uni tantum si velit secreta cordis sui revelabit?

Idem judicium proferendum est de sententiâ hæc, prout a **Vazquesio** proponitur: vitat quidem scopulum qualitatum non vitalium, ast e **Charybde Scyllam** impigit. a) Quia supponit quadam liberas cogitationes, reflexas nempe, esse per se notas aliis Angelis contra communem theologorum sententiâ. b) Quia adhuc non explicatur, quomodo loquens audientem excitet, aut uni et non omnibus si velit loquatur.

Scoti opinio, cum supponat Angelum audientem intelligere per actus vitales non a se effectos sed a loquente susceptos, communiter rejicitur. Actio enim vitalis est intrinsece a subjecto cui inest.

De opinionibus **D. Thomæ** et **Suarii** quenam sit altera probabilior, definire non audeo, utriusque dabo rationes.

§ II.

Rationes pro Suarii sententiâ.

137. 1.^a Loquutio Angelorum importat excitationem realem, quæ Angelus loquens excitet audientem eique significet quis quidve loquatur. Atqui hæc realis excitatio verisimiliter fit per productionem speciei conceptus manifestandi in Angelo audiente a loquente. Ergo, *Maj.* a) Est etiam sacris Scripturis conformis juxta quas (sup. n. 131) Angeli in coelo clamabant alter ad alterum et ad audiendum excitabant operandumque invitabant, *Psal. XXIII. Attollite portas principes vestras*, etc. quibus alii respondebant, *Quis est iste Rex gloriæ?*, etc. b) Ab ipsa Angelorum perfecta loquutione exigitur, seclusa enim ad audiendum excitatione, quam vis audiens habeat species secretorum cordis loquentis, non necessario, sed casu tantum et libere attendet. Atqui licet colloquendi modus valde repugnaret perfectioni et gubernationi angelicæ societatis; ergo talis loquendi modus Angelis est tribuendus quò se mutuo ad audiendum excitent. *Min.* prob. Hæc realis excitatio debet physice ab ipsomet loquente fieri in audiente. Sed si physice, nihil est quod

verisimilius a loquente in audiente fiat, quam species impressa et nova quae exprimitur et declarat audenti loquentis conceptus. Ergo... *Minor* post aliam sententiarum loquentis est clara; *major* prob. a) Testimoniis sac. Scripturae nuperrime allatis, quae aptiores habent sensum si de physica, non morali tantum excitatione exponantur. b) Quia si ut voluit Thomistae eorumque assecrae Deus ad petitionem loquentis aperiret vel imprimeret in audiente speciem, Angeli proprie non loquerentur, sed Deus pro eis, quod quantum detrahit perfectioni angelicae naturae, nemo non videt. c) Eatenus loquens non excitaret physice audientem, quatenus productio speciei impressae conceptus, esset supra vires Angelorum, aut naturae Angelorum non conveniret ita loqui. At qui hoc secundum non recte dicitur ut ex praedictis jam constat et uberius in altera ratione explicabimus; primum vero probabilius est falsum: a) auctoritate D. Thomae [1] qui quidquid de facto sentiat, concedit expresse sine limite «sicut enim per signum sensibilis excitatur sensus; ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens Angeli ad attendendum.» quae verba non nisi de specie intelligibili simili sensibili sensum moventi intelligi posse videntur; praesertim cum Cajetanus in hunc locum notet, aliquem fortasse intendere ex verbis D. Thomae deducere «aliquam specialem intentionem habentem vim excitativam ad attendendum.» Quamvis igitur conclusio Suarii non sit omni ex parte sententiae D. Thomae conformis, non tamen ut contraria principii Angelici Doctoris, probabiliter saltem habenda est. b) Actus interiores intellectus et voluntatis sunt objecta per se intelligibilia in actu et, salvo secreto, non minus proprio quam alterius intellectui proportionata. Ergo cum auctores illorum velint, poterunt huiusmodi actus speciem sui non minus in proprio quam in alieno intellectu imprimere.

2.º Caeteris paribus ille modus colloquendi Angelis tribuendus est, qui ex se liber et secretus sit et simul cum excessu in perfectione, proportionem et similitudinem cum modo nostro loquendi servet. Atqui haec simul sumpta non nisi in sententia Suarii habentur. Ergo... *Major* quoad primam partem in sententia Suarii ipsa loquutionis est clara; quoad secundam, ex eo quod Angeli sint intellectuales et nobis superiores, sufficiens est, in hac materia, arguendi principium. *Min.* declaratur: prae opinionibus Aegidii et Vazquezii, haec Suarii sententia tribuit Angelis loquutionem summe liberam et secretam, Angelus enim loquens non nisi quibus vult et quomodo vult imprimi sui conceptus speciem; prae opinione D. Thomae a. e. servat proportionem et similitudinem cum modo nostro loquendi et excessum in perfectione; nos physice loquimur, et Angeli perfectiori modo per species, quae actus in seipsis ostendunt; jam vero in sententia D. Thomae non physice sed moraliter tantum loquerentur Angeli.

138. Obj. 1.º Angelus nullam potest qualitatem producere. At qui producere species esset qualitates producere. Ergo...

(1) 1, Q. 107, ar. 1 ad 3.

Resp. Dist. *maj.* realiter ad perficiendum alterum in suo esse; conc. intentionaliter ad se manifestandum; neg. Duplex est modus actionis, unus est quando actio fit ad communicationem sui esse et perfectionis, quae solet dici realis actio; alius est quando solum fit ad sui manifestationem cooperando potentiae intelligenti ut haec res, non alia intelligatur; huiusmodi actio dicitur intentionalis. Hanc virtutem Angelis denegari non posse patet; ostendimus ex Scriptura, Traditione et ratione eos sibi invicem secreta communicare; aliunde, nequire haec secreta connaturalius aliis pandere quam per impressionem speciei suorum actuum, ex argumentis huius sententiae constat; virtus igitur, quae Angeli alios possint efficienter intentionaliter movere, ab ipsa eorum natura postulatur, dedit ergo Deus, qui in necessariis non deficit.

Inst. Ergo cum actus necessario et naturaliter sint activi eorum quae possunt, loquutio Angeli erit,posito actu, necessaria, omnibus patens nullo modo secreta. Ergo...

Resp. Dist. *antec.* Sunt necessario activi respectu loquentis et ad eorum effectus intrinsecos; conc. v. g. ad habitum generandum. Respectu aliorum et quoad effectus extrinsecos; neg. Sicut facultas locomotiva subdita est voluntati Angeli ita et productiva specierum ad extra. Ratio est quia Angeli jus habent secreto loquendi, prout ipsi velint et consequenter habent jus, ut alii non videant species, quibus ipsi loquuntur, nisi velint.

Obj. 2.º Ex hac sententia sequitur contra D. Thomae (1) et communem theologorum, Angelum non posse loqui in distanti, nec cum omnibus simul si velit. Ergo valde imperfecta est etiam in hac sententia Angelorum loquutio.

Resp. ad primum 1.º Conc. *conseq.* sed nullum, vel parvum inde inconveniens, cum Angeli possint se, ut demonstrabimus, citissime moveri et quibus libet praesentes fieri. Haec solutio est valde conformis nostris principii et non infirmat argumenta data ad probandum Angelos, alios Angelos cognoscere per species a Deo infusas una cum eis concreatas.

2.º Neg. *antec.* et conc. actionem spiritualem intentionalem in distans non repugnare. Ergo Angelus, dices, poterit alios cognoscere per species acquisitas ab illis receptas. Negat Suarius illationem propter hanc disparitatem, non enim in sola repugnantia actionis in distans fundatur impugnata assertio, sed etiam in eo quod [2] Angelos juxta eorum naturam deceat, omnes alios ab initio suae creationis cognoscere, quod difficile vel impossibile esset per immissionem liberam specierum. Ut verum fatear haec ultima solutio parum placet.

Resp. ad secundum, concedendo totum, quia juxta hanc sententiam loquitur Angelus operando et multiplicando actionem in multis quae necessario finita esse debent.

Obj. 3.º Inferior nequit in superiorem agere. Ergo juxta hanc sententiam non poterunt inferiores Angeli superioribus quidquam dicere.

(1) 1, Q. 107, ar. 4 et 5.—(2) Sup. n. 104.

Resp. Dist. *anteq.* in iis in quibus inferior ejusdem est juris cum superiore: neg. in quibus est diversi et superioris juris: conc. Non minus ignorant Angeli superiores internos actus inferiorum quam e contrario: possunt ergo inferiores suos actus superioribus manifestare, non aliter ac in bene ordinata societate possunt superiores et aciores ingenio cum rudibus et simplicibus loqui et hi vicissim eos interrogare et suos eis manifestare sensus.

§ III.

Rationes pro sententia D. Thomae.

139. 1.º Ex auctoritate ipsius Angelici D. qui omnem efficientiam loquentis in audiente de facto negat. In Summa (1). «Ex hoc vero quod conceptus mentis angelicæ ordinatur ad manifestandum alteri, per voluntatem ipsius Angeli, conceptus mentis unius Angeli innotescit alteri; et sic loquitur unus Angelus alteri. Nihil est enim aliud loqui ad alterum, quam conceptus mentis alteri manifestare.» In quaest. de Veritate (2). «Angelus loquens nihil facit in Angelo, cui loquitur, sed fit aliquid in Angelo ipso loquente, et ex hoc ab alio cognoscitur modo prius dicto. Unde non oportet etiam, quod loquens aliquid infundat ei, cui loquitur, et rursus (3). «Angelus ad quem fit loquutio, ut dictum est, non recipit aliquid a loquente, sed per speciem quam penes se habet, et alium Angelum et loquutionem ejus cognoscit.»

2.º Ad veram propriamque loquutionem satis est loquentem audienti manifestare non modo rem, sed etiam conceptum internum quem de illa efformavit. Atqui ad hoc sufficit Angelum loquentem, suum internum conceptum, per voluntatem dirigere ad audientem. Ergo... *Mm.* prob. Tota ratio propter quam Angelo non sunt naturaliter manifesta secreta cordis alterius fundatur in morali dominio proprio agentis liberi in suas internas liberisque opinionones. Atqui ad revolvendum hoc obstaculum, satis est Angelum per suam voluntatem libere ordinare ad alium secreta cordis sui. Ergo...

3.º Haec sententia prae omnibus aliis se commendat: a) sua claritate et facilitate, qua inconvenientis actionis in distans cavet, b) quia pulchre declarat multa ad perfectam Angelorum loquutionem pertinentia, nam a) intelligitur excitatio ad audiendum per novam productionem speciei in intellectu audientis; b) intelligitur, quomodo unus Angelus possit uni soli loqui etiam in praesentia alterius; c) intelligitur quomodo inferior Angelus possit loqui cum superiore, quia scilicet non ipse inferior producit speciem, sed Deus; d) intelligitur, quomodo possit Angelus cum altero loqui in quacumque distantia finita, ex eadem ratione; e) intelligitur quomodo possit Angelus simul cum multis loqui, nam tam facile potest dicere. «Volo loqui his centum» quam dicere «volo his quatuor.»

140. Obj. Ut unus Angelus alteri loquatur debet illum excitare

(1) 1.º P. Q. 107, ar. 1, in o.—(2) Q. 9, ar. 5, ad 2.—(3) *Ibid.*, ar. 6, ad 4.

ad audiendum seu cognoscendum suum conceptum. Atqui per solam voluntatem ordinandi conceptum ad alterum, hic non excitatur ad audiendum; nam voluntas ordinativa conceptus est actus immanens Angeli loquentis, qui proinde solus in loquente manet.

Resp. Dist. *maj.* debet illum excitare vel physice, vel moraliter; conc. physice tantum; neg. *Mm.* contradist. per solam voluntatem ordinandi conceptum nude sumptam; conc. vel trans per voluntatem prout connotat concursus divinum specialem, eumque moraliter causat; neg. Rationem additam dist. est actus immanens physice; conc. moraliter et aequaliter; neg. Absolute quidem est actus immanens, sed etiam est moraliter actio aequaliter transiens, quatenus per modum conditionis causat concursum Dei determinativum Angeli audientis ad manifestatum conceptum cognoscendum.

SCHOLION II.

An Angelus possit mentiri.

141. Qui ut Durandus et Egidius docent Angelos, signis sive materialibus sive spiritualibus ad placitum, loqui, incunctanter affirmant et merito, quia non secus ac nos verbis, possent Angeli suis signis fallere. Caeteri auctores libenter concedunt hoc, sed quia in eorum sententia Angeli sibi metipsis conceptus immediate et in se manifestant, inde enata quaestio, an ordinario ac solito loquendi modo mentiri possint?

142. Thomistae respondent affirmative, per manifestationem scilicet alicujus conceptus, qui falso representat cogitationes aut volitiones, quae sint in loquente; verum quia difficile concipitur, Angelum habentem conceptum vel affectum determinatum v. g. A sibi met intrinsicè fingere, et tamquam certo iudicare se non habere conceptum vel affectum A, aut oppositum asserere, haec sententia verisimilis non est.

Alii plures cum Arriaga (1) cedunt difficultati et asserunt Angelos naturali sua loquela non posse mentiri, nam licet forte fallantur, nequeunt tamen alios conceptus vel affectus ab iis quos habent manifestare, in quo proprie mentiri consistit.

Nihilominus his auctoribus, alii probabiliter saltem contradicunt. Potest enim Angelus loquens, audienti ostendere desiderium quod habet ut credat se habere hos affectus et illas cogitationes, quibus revera loquens caret. Hac agendi ratione, si de re evidenti non sit sermo facile incautus audiens admittit esse in loquente actus illos internos qui revera non sunt ac proinde mendacio loquentis fallitur.

Obj. In sententia D. Thomae, ultima data solutio non subsistit, nam Deus ipse infunderet speciem illius desiderii quod fallaciam causat. Ergo...

Resp. Neg. assertum ejusque rationem. Species desiderii, quo aliquid vult alium falli, non est positive erronea, sed occasio dumtaxat

(1) De Ang. D. 12, sec. 5.
Theol.—Tom. IV.—P. I.

xat erroris alterius, potest ergo Deus quin ipse fallat et in errorem inducat sese exigentis angelicæ loquutionis accommodare.

THESIS XVI.

Animæ nostræ non possunt naturaliter cum Angelis loqui.

143. *Nota.* Certum est, ipsa sacr. Scriptura in lib. Tobiae aliisque V. et N. Testamenti confirmante. Angelos nobiscum posse loqui et nos cum illis, eisdem sermonibus quibus inter nos mutua consuetudine utimur. Angeli enim et daemones, ut in possessis manifestum est, sine dubio optime callent omnium gentium idiomata possuntque eorum voces vel in aëre, vel in corporibus assumptis formare. Ita viri justi interdum, et Ecclesia in exorcismis daemonem increpant ac nomine Dei a corporibus exire jubent. Ast hæc non ordinarie, sed extraordinarie eveniunt; quaestio tota movetur de loquutione pure spirituali inter animam nostram et Angelum intra limites naturæ sistendo.

144. Non defuerunt aliqui theologi qui id assererent, sed communis et veræ sententiæ negat. Prob. 1.º Quia secundum ordinem naturæ homines et Angeli non pertinent ad eandem societatem vel rempublicam.

2.º Quia modus loquendi pure spiritualiter non est proportionatus statui animæ conjunctæ, quæ species ex phantasmatibus accipit.

3.º Cum Arriaga quia experientia manifeste ostendit, non nunquam hoc modo daemones et Angelos audire; ergo non possunt ipsi in nobis eas species imprimere, nec Deus naturaliter debet eas producere; si actio enim esset naturalis, absque dubio frequenter contingeret. Quod si nos hoc modo non audimus Angelos, nec etiam a contrario ipsi nos audient: non enim est major ratio, cur a corpore impediatur receptio specierum, quam cur impediatur productio earum (1).

(1) Dis. 12 sec. 7, subs. 4.

CAPUT IV.

De loco, motu et potentia Angelorum.

ARTICULUS I.

De loco et motu Angelorum.

THESIS XVII.

Angeli sunt definitive in loco eumque propria virtute mutare possunt.

145. 1.º Pars. *Nota.* I. Duplex est rerum creaturarum in loco praesentia: circumscriptiva una, corporum propria, quæ ratione quantitatis partes extra partes habent et simul impenetrabilia sunt cum alio corpore quanto; definitiva altera, spirituum propria, qui cum partibus careant nec sint immensi, in aliquo sunt finito loco, ita tamen ut toti in toto, et toti in singulis partibus adsint.

II. Locus est intrinsecus et extrinsecus. Intrinsecus est formalis ubicationis ratio, propter quam res constituitur hic et non alibi; Extrinsecus est id in quo res contineri dicitur, sic aves in aëre, anima in corpore et tota simul creatio in spatiis imaginariis collocata est. Agimus in hac parte thesæos de loco extrinsecæ, cujus continendi ratio duplex etiam est, nam vel desumitur ex modo quo res locata quasi extrinsecæ informatur a loco ambiente ut corpus avis ab aëre, vel tantum ex indistantia et intima praesentia unius rei cum alia; primus continentiae modus proprius est corporum, secundus spiritibus competit.

III. In hoc ultimo sensu quatenus Angelus potest esse intime praesens alicui rei, vel saltem parti spatii imaginarii, dicimus Angelos esse definitive in loco. Thesis prout affirmat Angelos esse in loco ita est certa ut S. Thomas oppositam vocet haereticam (1); prout adstruit esse in definito seu limitato spatio et non ubique est communissima et dicenda certa. Eam inficiatus est Durandus, sed ejus opinatio a Toletio (2) pronuntiatur «valde improbabilis nec tuta,» a Valentia (3) «temeraria,» a Suariorum (4) «plusquam temeraria et communiter erronea judicatur.»

146. Prob. 1.º Ex sac. Litteris, in Exod. (5). *Tollensque se*

(1) I. D. 37, quaest. 3, ar. 1.—(2) I. q. 52, ar. 1.—(3) Tom. 1, D. 4, q. 3, p. 2.—(4) L. 4, c. n. 12.—(5) XIV, 19.